

Comentariu literar - romanul Ion de Liviu Rebreanu

Romanul apare in 1920.

Geneza scrierii se poate urmări după mărturisirile lui Rebreanu însuși. Procesul creator a fost îndelungat și esența lui constă în sudarea într-o viziune unitară a trei experiențe de viață trăite, distanțate între ele prin ani și fără legătură cauzală de la una la alta.

Prima dintre experiențe a fost uimirea pe care a simțit-o Rebreanu, într-una din primăverile tinereții sale, când ieșise la răsăritul soarelui cu arma pe un colnic la vanat de porumbei a observat cum un țaran, socotindu-se nevăzut de nimeni a sărutat pământul jilav de rouă, cu înfocare, ca pe o iubită. Gestul a fost înregistrat pentru pitorescul lui în sine, fără a i se atribui o semnificație precisă.

Cea de a doua experiență de viață autentică i-a fost transmisă scriitorului de sora sa Livia și formează substanța nuvelei *Rusinea*. Este vorba de patania unei fete bogate de la țară, Rodovica, amăgita de un flăcău sarac și supusă din această cauză, celor mai cumplite batai de către tatăl său. În chip evident aceste fapte, cu modificările de rigoare se regăsesc în *Ion* constituind esența raporturilor dintre erou, de o parte, Ana și tatăl ei, Vasile Băciu, de alta parte.

A treia experiență este constituită de impresia puternică pe care i-a lăsat-o lui Rebreanu convorbirea cu un fecior de la țară, Ion al Glanetasului, istet și vrednic, împovărat de greutăți și deznădăjduit, pentru faptul că nu avea pământ. Calea sintezei între aceste momente de viață, atestată în continuare Rebreanu, a fost atribuirea către Ion al Glanetasului, cu motivele sociale și sufletești necesare și a faptelor aparținând, în realitatea trăită, autorilor celorlalte două momente. Procesul de elaborare a romanului, trecând prin fazele manuscrise *Rusinea* și *Zestrea*, a fost îndelungat, comprimând romanul *Ion*, L. Rebreanu s-a gândit mai mult la o frescă a satului transilvănean din care însuși autorul s-a ridicat "ca poet al omului teluric", după cum îl apreciază G. Calinescu.

Romanul, împărțit în două volume: *Glasul pământului* și *Glasul iubirii*, ne transpune în lumea satului ardelean de la sfârșitul secolului trecut și începutul secolului nostru. Avem în față o frescă vastă, cuprinzând, pe lângă viața țăranimii și pe cea a intelectualității satelor cu unele reflexe din pulsația națională a întregului Ardeal. Firul principal al acțiunii se țese în jurul eroului scrierii, flăcăul chipes, voinic, inteligent, și vrednic, dar sarac, Ion al Glanetasului, care din setea de a se îmbogăți își sacrifică iubirea pentru Florica, o fată frumoasă, însă saracă asemenea lui, și se căsătorește cu Ana, fată uratică și prizarită, fiica unui bogat al satului, Vasile Băciu, care a consimțit să i-o dea de soție, numai după ce a aflat că Ion o sedusese și că, în consecință, gândul lui de a o mărita cu George Bulbuc, cel mai bogat flăcău din sat, nu se mai poate împlini. După căsătorie Ion o maltratează pe Ana până când aceasta, nemaiputând suporta, se sinucide, lăsând în urmă-i un copil de câteva luni, Petre. În scurt timp moare și acest copil. Vasile Băciu crede că, după moartea Anei și a copilului Petre, ar putea primi pământurile înapoi. Legea însă nu-l favorizează, lucru care nu era cunoscut nici de Ion. Preotul satului, Ion Belciug, a speculat neștiința lor, angajându-i în

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

scris ca, dupa moarte, Vasile Baci si Ion sa lase toata averea lor bisericii.

intre timp, Ion se intoarce la iubirea dintai, Florica, devenita sotia lui George. Insa George Bulbuc, sotul Floricai, il surprinde noaptea in curte si-l omoara,

Romanul se incheie cu perspectiva ca averile lui Ion sa fie trecute bisericii, spre revolta lui Vasile Baci. De asemenea, se contureaza perspectiva ca in sat sa vina un invatator tanar, mai energic si contradictie cu punctele de vedere ale preotului, George, merge la inchisoare, iar viata satului Pripas, agitata mai intens pentru a clipa, isi reia cursul tihnit.

in roman Liviu Rebreanu urmareste doua planuri paralele.

in primul plan scriitorul aseaza viata tanarului taran Ion Pop al Glanetasului. Din viata lui se desprind Insa aspecte antagonice: dragostea lui pentru Florica, fata saraca, (fiica vadei lui Maxim Oprea), si dorinta arzatoare de a obtine ca zestre pamant mult, pe care mai putin cinstite. Ion cunoaste un acelasi exemplu, chiar in experienta lui Vasile Baci, tatal Anei. Pariurile lui Ion sunt exprimate diferit, in functie de interesul urmarit. Astfel el tainuieste iubirea pentru Florica si isi disimuleaza setea de pamant sub comportamentul unui indragostit fata de Ana Baci. in tesatura mestesugita a actiunii se ascunde faptul, ca pierzand pe Ana, Ion nu risca nimic: stingandu-se dragostea oarba ce-i acordase Ana, o pierde pe ea si pe fiul lor Petre. El obtine pentru posteritate stima exprimata public de preotul Ion Belciug, stima de care el nu se mai poate bucura Insa. Pentru Florica, Ion si-a riscat viata.

in planul al doilea al romanului, paralel si interferat primului plan, sta viata familiei invatatorului Zaharia Herdelea. Herdelea, invatator de stat, depindea de autoritatile austro-ungare. El se considera intept si prudent, dar toate actiunile sale sfarsesc prin infrangeri, pana ce-i pensionat din oficiu, obligat sa ceara in scris pensionarea spre a nu fi dat afara. intre realitate si aparenta se interpune aceeaasi practica a disimularii de tip rural, subtilizata de intelectualii Herdelea prin procedee diverse. Disimularea subtilizata nu reduce Insa brutalitatea faptelor, a realitatii. intre acestea retinem acceptarea destinului lui Herdelea un infrant in lupta pentru viata - ca un succes; acceptarea pensionarii - din oficiu ca o recompensa cu "multumiri si regrete exprimate lui Zaharia Herdelea de insusi ministrul invatamantului".

in planuri secundare apare lupta indarjita a lui Vasile Baci pentru a-si apara pamantul; lupta lui Avram pentru salvarea averii implicate intr-o afacere din care iese spoliat; lupta pentru locul de deputat in dieta de la Budapesta; lupta preotului Ion Belciug pentru a zidi biserica de piatra in satul Pripas; lupta fetelor si a familiilor lor pentru o partida, un mariaj cat mai bun; concurenta dintre avocatii si functionarii marunti, ca si luptele pentru o brazda din ogorul vecinului.

in satul lui Rebreanu, oamenii se gospodaresc potrivit cu starea lor materiala, cu priceperea si firea lor. Alexandru Glanetasu, tatal lui Ion, n-a pastrat zestrea Zenobiei, care avusese parintii cu avere, si s-a incuscut cu saracia. in ograda vadei lui Maxim Oprea fusesera clai de fan si grajduri in

care nu mai incapeau vitele.

Saracise si ea ca vadana. Vasile Baci, om silitor, de cand s-a insurat, s-a tinut totdeauna printre fruntasi. Vaduv acum, il durea gandul ca va trebui sa rupa din pamanturile lui, ca sa potriveasca zestrea Anei, cand se va marita.

in alta privinta, si invatatorul Herdelea are necazurile lui. si-a zidit casa pe locul bisericii, cu invoirea preotului Belciug. Cu timpul, relatiile invatatorului cu preotul s-au racit, iar Herdelea, impovarat cum era, se temea sa nu piarda ceea ce agonisise cu greutate. in schimb, preotul Belciug, ramas vaduv din primul an al preotiei, a fost un om strangator si tenace. Respectat de sateni, preotul nu sufera sa i se incalce autoritatea. Din aceasta cauza e in conflict cu invatatorul Herdelea. Satul lui L. Rebreanu este diferentiat economic. Stratificarea sociala depinde de pamantul pe care il are taranul. Patimile se nasc din saracie, din nevoia de pamant. Neintelegerile casnice, rabufnirile - violente, uneori dure -, dusmania de aici pornesc !

Este cazul lui Ion. in Ion este inradacinata o mentalitate taraneasca, dupa care oamenii se pot numi oameni numai in masura in care gospodaria lor este intemeiata. Aceeasi mentalitate, care deformeaza pana si sentimentul omeniei, o aflam si dintr-o alta situatie: Dumitru Moarcas se pripasise pe langa casa Paraschivei. Femeie tanara atunci, il primise crezand ca omul, beteag de picioare, nu mai are mult de trait, ca bruma de acere a mosneagului i-ar putea ramane ei. si cand, dupa 20 de ani, Dumitru Moarcas a vandut, fara stirea Paraschivei, casa si gradina, desi ii daduse femeii o suta de zloti, a fost alungat fara mila.

Relatiile sociale sufera din pricina acestei mentalitati. in respectul pentru omul cu stare e o distanta sociala pe care o simt si bogatul si saracul: bogatul cu dispret pentru sarantoci, saracul, cu o pornire de dusmanie care zace si atata porniri ce izbucnesc patimas, cand interesele saracului se lovesc brutal de cele ale bogatului. intre chibzuinta rosturilor si nechibzuinta pornirilor se zbuciuma intreg satul lui L. Rebreanu, in lupta apriga pentru existenta. taranii lui L. Rebreanu au o vitalitate, o robustete structurala, o tenacitate aspra, care numai la nevoie se lasa induplecata, nu insa si infranta. Inteligenta se supune instinctului de conservare, rabdarea-de asemenea, intre momente de incertitudine ce rabufnesc cu violenta.

Atat cele doua planuri principale, cat si planurile secundare ale actiunii, pun in lumina o multime de "suflete mediocre in lupta cu drame peste puterile lor", cum le apreciaza G. Calinescu.

Din ele se reliefeaza puternic personalitatea lui Ion, cu sumedenie de fapte rand pe rand incriminate de preotul satului, de invatatorul din sat, de autoritatile satului, de opinia publica. Incriminarea insa oscileaza periodic, in functie de interesele personale sau "institutionale" pe care le reprezinta participantii la actiune.

Prin comportarea sa, Ion ataca bazele morale ale proprietatii funciare prin conflictul sau cu Simion Lungu si cu Vasile Baci. Acest atac apare cu atat mai violent, cu cat Ion descinde dintr-o populatie

romaneasca asupra careia au influentat principiile riguroase si clare ale dreptului roman. Zona demografica in care actioneaza Ion pastra frumoase obiceiuri ale pamantului, bazate pe anumite principii, referitoare la proprietatea pamantului, la familie si la relatiile sociale. L. Rebreanu observa ca populatia autohtona a invins veacuri de oprimare tocmai prin pastrarea constiintei nationale din care face parte si etica acestei colectivitati.

Din pacate, Ion al Glanetasului n-a pastrat din trasaturile specifice ale romanilor transilvaneni, decat dragostea de munca, harnicia, in vreme ce dragostea pentru pamantul stramosesc se transforma intr-un fetisism pentru "pamantul obiect al muncii", transformare ce-l dezumanizeaza prin aceasta oarba sete de proprietate. Ion nu mai distinge cinstea, corectitudinea, rapacitatea, deosebindu-se prin atitudinea etica, prin unele actiuni negative, de masa locuitorilor din sat precum si de inaintasi. Autorul insusi subliniaza repetat in roman deosebirea dintre Ion si ceilalti locuitori. Printre altele, in roman se arata ca "in Pripas nu se pomenise omucidere pana atunci, de cand se tine minte".

De aceea, profilul lui Ion apare din ce in ce mai intunecat de o continua prefacatorie, participand la un josnic targ al hectarelor, santajand pe viitorul sau socru si terorizand fara scrupule pe Ana. Odioasa fapta de capatuiala prin orice mijloace ne descopera un ins de o cruzime rara, care determina sinuciderea Anei, dupa care Ion poarta grija fiului sau, nu din sentimente paterne, ci dintr-un josnic instinct de conservare a proprietatii samavolnic obtinute. intorcandu-se de la cimitir el smulge copilul Zenobiei cuprins de teama sa nu i-l rapeasca cineva. il stange la piept, acoperindu-l cu bratele osoase. Exista oare vreo scanteie de umanism in comportarea lui Ion? Comportarea lui demonstreaza contrariul, abstractie facand de unele elemente din a doua parte a romanului, Glasul iubirii.

Demnitatea lui de barbat tanar e parasita de dragul pamantului. Iubirea curata a Floricai a jertfit-o pentru acelasi lucru. Respectul pentru datinile stramosesti ca si dragostea pentru rodul "iubirii" sale le priveste cu un permanent dispret, straine eticii taranesti. Setea de avere, lacomia de pamant merg la Ion pana la manifestari atavice de imbratisare, de sarutare a pamantului arat intr-o exaltare vecina cu nebunia. Ion este mai dezumanizat decat Vasile Baciuc care, dupa ce si-a obtinut pamanturile prin casatoria cu o femeie bogata, se poarta bland cu ea, intelegand ca datorita ei a intrat in "randul oamenilor avuti". Ion insa nici dupa condamnabilul sau "succes" nu vadește vreo urma de cainta in strafundurile constiintei. Comportarea lui Ion este cauza directa a sinuciderii Anei, ajunsa mama. Teamă de a nu pierde mostenirea copilului determina cotitura si prabusirea psihologica a lui Ion, dezvaluind ferocitatea caracterului sau. El isi loveste odios parintii, acuzandu-i de imbolnavirea copilului. Orbirea lui Ion este argumentata de doctorul Filipoiu, care prin diagnosticul sau, arata ca acelasi Ion, autorul moral al sinuciderii Anei, este vinovat si de moartea copilului sau. Astfel Ion este condamnat prin faptele sale: incalcarea proprietatii lui Simion Lungu, inducerea in eroare a Anei, si a lui Vasile Baciuc cu scopul de a obtine pentru sine un folos material injust, determinarea sinuciderii sotiei sale, purtarile familiare josnice, adulterul si inselaciunea, chiar in dauna celui care-i facuse bine.

Dincolo de zbaterea cotidiana, satul traieste in datini si obiceiuri strabune integrate in viata obisnuita a satului, prin ele se manifesta stravechimea asezarilor, a unui mod de a vietui caracteristic, o structura sufleteasca, o spiritualitate ce se oglindeste in evenimentele esentiale ale satului romanesc. Nasterea, botezul, nunta, obstescul sfarsit, hora, sunt in roman, monumente care fixeaza cadrul si pulsul vietii satului, iar ceremonialul, indatinarea intr-un mod de viata ce ramane acelasi, incat, daca oamenii, dupa legea firii si in framantarea vietii, se sting, altii le iau locul, in acelasi sat, in care pare ca nimic nu s-a schimbat. intr-o alta perspectiva, si ea istorica, satul e cuprins in raporturile lui cu stapanirea austro-ungara. Mai afectati sunt intelectualii pentru ca slujbasi ai unui regim administrativ si politic agresiv, existenta acestora depinde de autoritati. Constiinta asupririi nationale se manifesta insa diferit dupa gradul de dependenta, avocatul Victor Grofsoru militeaza pentru emancipare sociala si nationala pe cai legale; profesorul Spataru este un extremist; Titu Herdelea, cu fumurile lui scriitoricesci - un entuziast.

in imprejurarile acestea neprielnice, romanul lui Liviu Rebreanu vorbeste totusi despre o permanenta a vietii romanesti, cu rosturile ei de neclintit in satul transilvanean.